

Végítélet május elsején

Jerofejev Walpurgis-éje a Katona József Színházban

A KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ új bemutatóján, Venyegyikt *Jerofejev Walpurgis-éj* című darabjának előadása végén nincs tapsrend. A színészek nem hajolnak meg a nézők előtt, csak mozdulatlan, komor csoportképbe rendeződnek egyszer, miután lement a függöny. Többször nem jönnek elő, a közönség tapsára sem. Mélyen egyet kell értenünk Gothár Péter rendezőnek ezzel a döntésével: ez után az előadás után ízléstelen lenne mindennemű siker és ünneplés. A *Walpurgis-éj, avagy a kövendég léptei* ugyanis a poklok poklát viszi színre, az alkoholizmus és az elmebaj olyan borzalmait, amelyek letaglózzák a nézőt. Itt aztán nincs katarzisz, csak émelygés és dermedtség vagy feszengés és tiltakozás azok részéről, akik elutasítják ezt a kihívást.

Venyegyikt Jerofejev, aki nem tévesztendő össze Viktor Jerofejevvel, a nemrégiben megjelent, nagy sikerű *Az orosz széplány* szerzőjével, saját kívülállását és önpusztítását írta meg a *Walpurgis-éj*-ben. Bár az ötvenes évek második felében még reményteli egyetemistaként kezdte pályáját, és nagy műveltséget szerzett, csakhamar a társadalom legeljén találta magát, segédmunkások, alkoholisták, csavargók között. Nem tudott és nem is akart beilleszkedni a velejéig romlott és hazug szovjet életbe, maga is az alkoholba és a szenvedésekbe menekült előle. *Viszockijhoz* hasonló, legendás szent lett belőle, aki úgy írta tömegszállásokon, barakkokban a műveit, hogy semmi esélye nem volt megjelenítésükre. 1989-ben, ötvenegy éves korában adták ki először Jerofeje-

vet hazájában. Egy évre rá meghalt gégerákban. Darabjában, amelyet a szintén fiatalon elhunyt *Baka István* fordításában a *Nagyvilág* már 1990-ben közölt magyarul, Gurevics, az izákos és megszállott költő képében lép színre Jerofejev. Gurevics, ki tudja, hányadszor, beszállítják az idült alkoholisták és elmebajos bűnözők ideggyógyintézetébe, amely valójában fegyház. Gurevicsnek, mint szerzőjének, az a meggyőződése, hogy „a világon mindennek lassan és helytelenül kell történnie, hogy az ember ne lehessen büszke, hogy az ember szomorú és elesett legyen”. Rézszege a másnaposé, azé az emberé, aki elesettséggel és szenvedéssel számol el a maga és mások minden addigi részességéért. A május elsejére, a munka ünnepeére virradó *Walpurgis-éj*-en, a germán mitológiai boszorkánygyűlés idején Gurevics végítéletet tart: miközben a főorvos a nővéreivel és ápolóival egy közeli szobában mulatozik, ő tíz liter metilalkoholt lop az orvosi vizsgálószobából, és tiszta szeszként feltüntetve, megittatja tíz kórtermi társával, maga is bőven nyakalva belőle. A mérge iszonyatos kínok közepette sorban végez mindnyájukkal.

A **GOHÁR PÉTER RENDEZTE ELŐADÁST** nehézségteljes mércével minősíteni, mert bizonyos értelemben nem műalkotásról, még kevésbé sikerre pályázó produkcióról van itt szó. Szerencsétlen beteget, örülteket látunk, akik ideg- és elmeállapotuk rettenetes tüneteit szakértő (*Varga Viktor*) által szavatolt „megjelenítésben” viselik magukon. Bár a közönség gyakran nevet rajtuk, és mi tagadás, az

örültek „normális” szemmel nézve olykor csakugyan komikusak, Gothár és színészeinek szándéka egyáltalán nem a nevetetés, hanem a naturalisztikusan hiteles ábrázolás. Gothár örültjei guszztustalanok, ijesztőek, nyomorúságosak, mint az „életben”. Ugyanakkor mindent mégiscsak színészek adják elő, mégpedig egy nagy nyelvi rafinériával és virtuozitással megírt színmű keretei között, amely az olyan dramaturgiai eszközökről sem mond le, mint a késleltetés vagy a fokozás. Gurevics nemhiába költő: szárnyal, gúnyolódik, rejtőzködik, ironizál, rajong, pózol. *Fekete Ernő* Miskin herceg, a bulgarkovi Mester és más emblematicus orosz irodalmi előzményekre támaszkodva építi fel alakját, és teljesítménye igazán figyelemreméltó. Csak a darab végére olvad bele az általános delirálásba.

A kórterem tíz ápolója közül a *Kun Vilmos*, *Hollósi Frigyes*, *Stohl András* és *Hévír Gábor* f. h. megszemélyesítette alakok a legemlékezetesebbek. Szerepe lehet ebben annak is, hogy ők a többiekhez képest kevesebbet beszélnek, vagy a nekik frott szövegek egyszerűen jobbák, mint amiket a többiek mondanak el. A darab fő művészi erényei és gyengéi ugyanis egy töről fakadnak: Jerofejev tobzódik az örültek beszéltetésében. *Lengyel Ferenc* mint a kórterem túlfűtött, izgága, minden lében kanál fokolompos színt lélegzethez se jut, annyit szájal és szaladgál, néha üresjáratban. Olykor kicsit Gurevics szerepét veszi át még a beszédmódjában is. Egyáltalán, az elsőnél jóval hosszabb második rész, a halálos delírium elhatalmasodása

helyenként túl van írva. Nemcsak terjedelmileg, hanem a témavariációk egymást ütő ismétlődése miatt is. A metilalkohol euforikus fogyasztása közben az egyes ápoltak úgyszólván magánszámokkal, „improvizációkkal” lépnek fel sorban. *Molnár László*, *Dévai Balázs*, *Rajkai Zoltán* és *Varga Zoltán* örület- és sorsvariációi kevésbé megragadóak. Egy kicsit mindenki úgy beszél, mint Gurevics, azaz Jerofejev. Mindenki a szovjet ideológia és életforma zagyválódik össze valami tébolyá, amely egyszerre borzalmas és groteszk. És Gurevics-Jerofejev nyomán szinte mindenki irodalmias utalásokban beszél, amint maga a cím is egyszerre utal a *Faust Walpurgis-éjére* és a *Don Juan* kövendőjére.

AZ ELLENTÁBOR, az orvosok és az ápolók (*Végvári Tamás*, *Söptei Andrea*, *Kiss Eszter*, *Olsavszky Éva*, *Szabó Győző*) jellemzése a színészeknek köszönhető találó részletek ellenére is elnagyolt. A pincevagy alagsorképzeteket keltő díszletet a rendező *Szabolcs Jánossal* közösen tervezte. *Berzsenyi Krisztina* jelmezei, amelyek a kelet-európai téboly és nyomorúság választékos ismeretéről tanúskodnak, a színészi alakításokkal egyenrangúan jelleméznek. Kritikai észrevételeink mindenesetre úgyszólván csak zárójelben értendők. A *Walpurgis-éj* előadása olyan, mintha véletlenül „egyenésben” szemtanúi lehetnénk, mi történik/történt egy Brezsnjev-korszakbeli elmeagyógyintézetben május elseje baljós hajnalán. Láttára iszony, döbbenet, feszengés és hányinger környékezi a „nézőt”.

Györfly Miklós

Századvég – másodszorra

Új társadalomtudományi fórum

1985-ban indították el a *Bibó István Szakkollégium* hallgatói és tanárai a *Századvég* folyóiratot. Ebből nőttek ki a Századvég-füzetek, illetve -könyvek, amelyek számos témában először merészkedtek a közölhetőség vélt határain túlra, és váltak a fiatal értelmiség tájékozódásának alapvető forrásaivá. 1996-ban a *Századvég Politikai Iskola Alapítvány* úgy látta, ismét szükség van egy a régi Századvéghez hasonló fórumra. „Úgy gondoljuk – írják a szerkesztők (*Spéder Zsolt* főszerkesztő, *Kerékyártó Béla*, *Körösi András*, *Kövér György*, *Sághi Gábor*, *Stumpf István*, *Tóth István György*) –, hogy a friss, újszerű megközelítéseket, a kihívó érvelésekkel együtt, sokszor a fiatalok hordják ki. Mint ahogy azonban a jelképnünk választott főnixmadár történetében, úgy a gondolatok esetében is igaz, hogy az új elképzelések a hagyományokban gyökereznek. Még akkor is, ha a következtetések gyakran egészen eltérőek. Az állandó megújulás igénye mögött tehát az a természetes törekvés áll, hogy valamennyi generáció érvényre juttassa a maga szempontjait.”

Az új folyam első száma, amelyet a hét végén mutattak be a *Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetemen*, jól mutatja a szerkesztői törekvéseket. A lap élén *Andorka Rudolf* A társadalmi integráció gyenge kötése – rendszerátalakulás Magyarországon című tanulmánya áll. Ezt követi *Wolfgang Zapf* A változás kétféle sebessége a kelet- és nyugatnémet fejlődésben és *Kuczsi Tibor* A vállalkozók társadalmi tőkái az átalakulásban című írása. *Tellér Gyula* írása sajtós reprint: eredetileg az SZDSZ 1992 novemberében tartott küldöttgyűlésén hangzott el. A három részmagyarország cí-

mű elemzés azóta sem veszített időszerűségéből, sőt az 1994-től kezdődő politikai történések csak felerősítették igazságait. *Körösi András* *Nomenklatura és vallás (Törésvonalak és pártrendszer Magyarországon)*, *Fábián Zoltán* *Szavazói táborok és szavazói hűség* és *Stumpf István* *Elhalasztott vagy elszalasztott politikai generációváltás?* című tanulmányukban nem az indulatok és nem is a politikai retorika nyelven szólnak a mai Magyarország politikai tagoltságáról, hanem józan tudományossággal.

A Századvég című folyóiratot a *Friedrich Naumann Alapítvány* és magánszemélyek támogatják. A negyedévenként megjelenő és könyvesboltokban megvásárolható lap ára 290 forint.

(osztovits)

ELADÓ

6 ÉVE
FOLYAMATOSAN
MŰKÖDŐ UTAZÁSI
IRODA UDVARI
ÜZLET-
HELYISÉGGEL,
KIRAKATTAL

ELADÓ VAGY ÁTADÓ

AZ ERZSÉBET
KÖRÜTON.

TEL.:

06-20-392-628

UTAZÁSI
IRODA